

Vergaderjaar 1986-1987

20042

Uitvoering van het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (Uitvoeringswet folteringsverdrag)

A

OORSPRONKELIJKE TEKST VAN HET VOORSTEL VAN WET EN VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING, ZOALS VOORGELEGD AAN DE RAAD VAN STATE EN VOOR ZOVER NADIEN GEWIJZIGD

Artikel 1

1. Zware mishandeling gepleegd door een ambtenaar of een anderszins ten dienste van de overheid werkzame persoon in de uitoefening van zijn functie aan iemand die van zijn vrijheid is beroofd met het oogmerk om inlichtingen of een bekentenis te verkrijgen, hem te bestraffen, vrees aan te jagen of te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, of uit minachting voor diens aanspraken op menselijke gelijkwaardigheid, wordt als foltering gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zestien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

2. Indien het feit de dood ten gevolge heeft wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twintig jaren of geldboete van de vijfde categorie. Is het feit in geval van oorlog gepleegd en heeft het de dood ten gevolge dan kan de schuldige ook met levenslange gevangenisstraf worden gestraft.

Artikel 2

Met gelijke straffen als gesteld op de in het voorgaande artikel bedoelde feiten wordt gestraft de ambtenaar of anderszins ten dienste van de overheid werkzame persoon, die door een der in artikel 47, eerste lid, onder 2°, van het Wetboek van Strafrecht vermelde middelen tot foltering uitlokt of die opzettelijk toelaat dat een aan hem ondergeschikte foltering pleegt.

Artikel 6

1. De uitdrukkingen ambtenaar, zware mishandeling en oorlog hebben in deze wet dezelfde betekenis als in het Wetboek van Strafrecht.

MEMORIE VAN TOELICHTING

Het verdrag verplicht echter om voor het bijzondere geval, waarin mishandeling door overheidsfunctionarissen of personen, die in een officiële hoedanigheid handelen met misbruik van die publieke hoedanigheid wordt gepleegd, een aantal speciale voorzieningen te treffen.

Inpassing in het systeem van de Nederlandse strafwetgeving geschiedt door aan te knopen bij in het Wetboek van Strafrecht gehanteerde begrippen als «zware mishandeling», «uitlokking» en «ambtenaar».

Zware mishandeling bestaat, blijkens artikel 302 Sr. uit het opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel. Onder zwaar lichamelijk letsel wordt blijkens artikel 82 niet alleen ziekte die geen uitzicht op volkomen genezing overlaat begrepen, maar ook storing der verstandelijke vermogens die langer dan vier weken geduurd heeft.

Aldus worden naar het voorkomt zowel het lichamelijk als het geestelijk hevige leed, waarover artikel 1 van het verdrag spreekt, gedekt. In artikel 2 wordt de term «uitlokken» gebezigd

in plaats van «aanstichten», waarbij wordt verduidelijkt, dat daarvan sprake is wanneer van een der in artikel 47, eerste lid, onder 2°, genoemde uitlokkingsmiddelen gebruik is gemaakt. De term «ambtenaar» is niet in het Wetboek van Strafrecht gedefinieerd, doch voor strafrechtelijke doeleinden in de jurisprudentie («iemand die door het openbaar gezag is aangesteld tot een openbare betrekking om te verrichten een deel der taak van de staat of zijn organen» - HR 30-1-1911, W 9149; 25-10-1915, W 9944; 6-12-1920, NJ 1921, 121; 28-2-1921, NJ 521, en voorts Noyon, Langemeyer, Rummelink, het Wetboek van Strafrecht, artikelen 26bis-31, aant. 9). Dat neemt niet weg dat ingevolge artikel 84 van het Wetboek van Strafrecht categorieën van personen onder ambtenaren worden begrepen, die voor de strafbaarstelling van het afzonderlijke delict van foltering zeker relevant zijn.

Blijkens de beschrijving van het begrip foltering in artikel 1 van het verdrag zijn de volgende bestanddelen te onderscheiden. Wat de dader betreft dient het te gaan om een overheidsfunctionaris of andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.

De uiterlijke kenmerken van de gedraging bestaan uit het opzettelijk toebrengen van hevige pijn of hevige leed, lichamelijk dan wel geestelijk, in

termen van het Nederlandse strafrecht vertaald met zware mishandeling.

Artikelen

Uit de aard van het delict vloeit voort dat het gaat om zware mishandeling die in strafwaardigheid gelijk staat met zware mishandeling met voorbedachte rade gepleegd.

eerste gedeelte van het artikel geeft uitvoering aan de verdragsverplichting het aanstichten tot foltering strafbaar te stellen, het tweede gedeelte heeft betrekking op de instemming van een overheidsfunctionaris met, of diens gedogen van foltering. Dit gedeelte komt in opzet overeen met artikel 9 van de Wet oorlogsstrafrecht en artikel 2 van de Uitvoeringswet genocideverdrag.

Artikel 4 zal voor zich zelf spreken.

Daarom is een verwijzing naar dat Wetboek voor de aanduiding van de betekenis van uitdrukkingen als ambtenaar (vgl. artikel 84) zware mishandeling (vgl. artikel 302, jo. artikel 82) en oorlog (vgl. artikel 87) nodig.

Artikel 1

1. Mishandeling gepleegd door een ambtenaar of een anderszins ten dienste van de overheid werkzame persoon in de uitoefening van zijn functie aan iemand die van zijn vrijheid is beroofd met het oogmerk om inlichtingen of een bekentenis te verkrijgen, hem te bestraffen, hem of een ander vrees aan te jagen of te dwingen iets te doen of te dulden, of uit minachting voor diens aanspraken op menselijke gelijkwaardigheid, wordt, zo deze gedragingen van dien aard zijn, dat zij het beoogde doel kunnen bevorderen, als foltering gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zestien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

2. Met mishandeling wordt gelijkgesteld het opzettelijk teweegbrengen van een toestand van hevige angst of een andere vorm van ernstige geestelijke ontreddeiding.

3. Indien het feit de dood ten gevolge heeft wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twintig jaren of geldboete van de vijfde categorie. Is het feit in geval van oorlog gepleegd en heeft de dood ten gevolge dan kan de schuldige ook met levenslange gevangenisstraf worden gestraft.

Artikel 2

Met gelijke straffen als gesteld op de in het voorgaande artikel bedoelde feiten wordt gestraft:

a. de ambtenaar of anderszins ten dienste van de overheid werkzame persoon die door een der in artikel 47, eerste lid, onder 2°, van het Wetboek van Strafrecht vermelde middelen tot de in artikel 1 bedoelde vorm van mishandeling uitlokt of die opzettelijk toelaat dat een ander die vorm van mishandeling pleegt;

b. hij die de in artikel 1 bedoelde vorm van mishandeling pleegt indien een ambtenaar of een anderszins ten dienste van de overheid werkzame persoon in de uitoefening van zijn functie zulks door een der in artikel 47, eerste lid, onder 2°, van het Wetboek van Strafrecht vermelde middelen heeft uitgelokt of zulks opzettelijk heeft toegelaten.

Artikel 6

1. De uitdrukkingen ambtenaar en oorlog hebben in deze wet dezelfde betekenis als in het Wetboek van Strafrecht.

Het verdrag verplicht echter om voor het bijzondere geval, waarin mishandeling door of op instigatie of met instemming van overheidsfunctionarissen of personen die in een officiële hoedanigheid handelen met misbruik van die publieke hoedanigheid wordt gepleegd, een aantal speciale voorzieningen te treffen.

Inpassing in het systeem van de Nederlandse strafwetgeving geschiedt door aan te knopen bij het Wetboek van Strafrecht voorkomende begrippen als «mishandeling», «uitlokking» en «ambtenaar».

Het verdrag onderscheidt, net als het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (artikel 7) en het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (artikel 5), foltering van andere vormen van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing. Dit onderscheid is nader uitgewerkt in de jurisprudentie van de organen die met de interpretatie van het Europees Verdrag belast zijn. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens moet het onderscheid tussen foltering en andere onmenselijke of wrede behandeling hoofdzakelijk worden gezocht in een verschil in intensiteit

van het toegebrachte leed. In de woorden van het Hof: «It was the intention that the Convention, with its distinction between «torture» and «inhuman or degrading treatment», should by the first of these terms attach a special stigma to deliberate inhuman treatment causing very serious and cruel suffering». Het hof verwijst naar de Resolutie 3452 [XXX] van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, waarin foltering een «*aggravated* and deliberate form of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment» wordt genoemd (Arresten Hof 18-1-1978, Zaak Ierland v. VK, Publ. Court A, vol 25; 25-4-1978, Tyrer zaak, Publ. Court A, vol 26; en 25-2-1982 Zaak Campbell and Cosans, Publ. Court A, vol. 48).

Naar terminologie van het Nederlandse strafrecht vertaald, komen derhalve alleen zeer ernstige vormen van mishandeling in aanmerking om als foltering te worden aangemerkt. Deze te duiden als vormen van «zware» mishandeling, in de specifieke zin van artikel 302 Wetboek van Strafrecht, zou echter in zeker opzicht te kort doen aan de strekking van de verdragbepalingen. Immers, zware mishandeling veronderstelt de veroorzaking van ernstig lichamelijk letsel, waaronder ook de in artikel 82, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht bedoelde vorm van geestelijk letsel is te begrijpen. Foltering kan evenwel vormen aannemen die wel zeer hevige pijnen of geestelijke kwellingen teweeg kan brengen, zonder dat dit echter sporen van fysiek of psychisch letsel achterlaat. Vandaar dat het gebruik in de Uitvoeringswet van het specifieke begrip «zware» mishandeling ontoereikend zou zijn. Wanneer in de voorgestelde wetsbepaling van mishandeling en niet van zware mishandeling wordt gesproken, dient daaruit niet te worden afgeleid dat hierdoor ook vormen van mishandeling worden bestreken die naar de intensiteit van het toegebrachte leed minder ernstig zijn dan letsel veroorzakende zware mishandeling. Dat ook in de voorgestelde uitvoeringsbepaling sprake is van een gekwalificeerde en dus ernstige vorm van mishandeling vloeit enerzijds voort uit de bestanddelen die de omstandigheden waaronder en oogmerken waarmee het delict wordt begaan aanduiden, en anderzijds uit de voorwaarde dat de gedragingen naar hun aard het beoogde doel kunnen bevorderen. Alleen op daarop gerichte, dat wil zeggen in de praktijk

hevige, pijnverwekkingen heeft de bepaling betrekking.

Voorts is, in het licht van de verdragsbepaling, in een afzonderlijk lid verduidelijkt, dat ook wijzen van mishandeling die niet zo zeer lichamelijke pijnen veroorzaken, maar psychische kwellingen vormen, foltering kunnen opleveren. De voorgestelde wetsbepaling verlangt dat een toestand van hevige angst of een andere vorm van ernstige geestelijke ontreddeering wordt teweeg gebracht en dat zulks opzettelijk geschiedt. Omdat, zoals wij hierboven uiteenzetten, de als foltering te kwalificeren vormen van mishandeling gekwalificeerde vormen van mishandeling zijn, is ook de poging tot dit delict strafbaar te achten.

In artikel 2 wordt de term «uitlokken» gebezigd in plaats van «aanstichten», waarbij wordt verduidelijkt, dat daarvan sprake is wanneer van een der artikel 47, eerste lid, onder 2°, genoemde uitlokkingsmiddelen gebruik is gemaakt. De term «ambtenaar» is niet in het Wetboek van Strafrecht gedefinieerd, doch voor strafrechtelijke doeleinden in de jurisprudentie («iemand die door het openbaar gezag is aangesteld tot een openbare betrekking om te verrichten een deel der taak van de staat of zijn organen» – HR 30-1-1911, W 9149; 25-10-1915, W 9944; 6-12-1920, NJ 1921, 121; 28-2-1921, NJ 521, en voorts Noyon, Langemeijer, Rimmelink, het Wetboek van Strafrecht, artikelen 28–31, aant. 9). Dat neemt niet weg dat ingevolge artikel 84 van het Wetboek van Strafrecht categorieën van personen onder ambtenaren worden begrepen, die voor de strafbaarstelling van het afzonderlijke delict van foltering zeker relevant zijn.

Blijkens de beschrijving van het begrip foltering in artikel 1 van het verdrag zijn de volgende bestanddelen te onderscheiden. Wat de dader betreft dient het in beginsel te gaan om een overheidsfunctionaris of andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.

De uiterlijke kenmerken van de gedraging bestaan uit het opzettelijk toebrengen van hevige pijn of hevig leed, lichamenlijk dan wel geestelijk, in termen van het Nederlandse strafrecht vertaald met mishandeling.

van het delict vloeit voort dat het gaat om gekwalificeerde mishandeling, die in strafwaardigheid gelijk staat met zware mishandeling met voorbedachte rade gepleegd.

eerste gedeelte van het artikel geeft uitvoering aan de verdragsverplichting de overheidsfunctionaris die aansticht tot of instemt met folteringshandelingen strafbaar te stellen. Het tweede gedeelte ziet op degene die, hoewel zelf niet de status van ambtenaar hebbende of van anderszins ten dienste van de overheid werkzame persoon, door een overheidsfunctionaris tot foltering wordt uitgelokt of foltering met instemming of gedogen van een overheidsfunctionaris pleegt.

Daarom is een verwijzing naar dat Wetboek voor de aanduiding van de betekenis van uitdrukkingen als ambtenaar (vgl. artikel 84) en oorlog (vgl. artikel 87) nodig.